

EVANKELIS-LUTERILAISEN USKONNON KOE 20.3.2015 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on perehdyttää opiskelija omaan uskontoonsa. Tämän ohessa perehdytään myös muihin uskontoihin näiden omista lähtökohdista. Uskontoa tarkastellaan monipuolisena ilmiönä, joka kytkeytyy moraaliin, kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tällöin hyödynnetään uskontojen omia lähteitä sekä teologista ja uskontotieteellistä tutkimusta ja medioiden välittämää ajankohtaista materiaalia.

Uskonnon kokeessa arvioinnin kohteena on uskonnon oppimäärän asiasisällön tuntemus sekä keskeisten uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Lisäksi arvioinnin kohteena on taito tarkastella kriittisesti uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevaa tietoa, esimerkiksi analysoimalla kuvia, tilastoja ja tekstipohjaisia aineistoja. Hyvä vastaus on jäsenelty ja asiasisällöltään johdonmukainen. Se ilmentää myös uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa sekä taitoa soveltaa ja kehittää tietoja. Pohdintaa vaativissa vastauksissa opiskelijan tulee kyetä kirjoittamaan uskonnon kysymyksistä analyttisesti ja ongelmaa eri näkökulmista arvioiden.

Tehtävä 1

Vastauksessa kirkkovuoden käsite on selkeästi määritelty. Kirkkovuotta voi esitellä eri näkökulmista. Tällaisia ovat kirkon ja seurakuntien jumalanpalveluselämä, joka saa rytmensä ja sisältönsä kirkkovuodesta; kirkkovuoden aikana luettavat raamatuntekstit; kirkolliset pyhäpäivät; kirkkovuoden merkitys arjen ja pyhän, levon ja juhlan vaihteluna; kirkkovuoden yhteiskunnallinen merkitys ja sen vaikutus suomalaiseen tapakulttuuriin sekä kansanperinteeseen. Hyvässä vastauksessa selvitetään, mitkä juhlat kuuluvat kirkkovuoden eri jaksoihin, mitkä Raamatun tapahtumat liittyvät niihin ja mikä on näiden juhlien merkitys, myös yhteiskunnallinen merkitys.

Tehtävä 2

Uskontojen luokittelu on olennainen osa uskontotiedettä. Uskontoja voidaan luokitella monella tapaa:

- pyhän kirjallisuuden mukaan (kirjoituskulttuurien ja kirjoituksettomien kulttuurien uskonnot): kirjauskonnoilla on ohjeellinen pyhä kirjallisuus, joka sisältää opin ja oikean elämäntavan perusteet (esim. kaikki maailmanuskonnot). Varhaiskantaisissa uskonnoissa perinne on suullisessa muodossa (esim. heimouskonnot).
- perustajan mukaan: historiallisen henkilön perustama tai uskonto on syntynyt ja muotoutunut jonkin kansan tai heimon parissa vähitellen (etninen uskonto).
- jumalakäsityksen mukaan: teismi (monoteismi, polyteismi, panteismi); monismi; ateismi
- aikakäsityksen mukaan (syklinen ja lineaarinen käsitys)
- leviämisyrittämisen mukaan (universaalit, kosmopoliittiset, kansalliset)

Tehtävä 3

3. a)

Raamatun kääntäminen on tarpeellista, koska Raamattu on kirjoitettu muinaisilla kielillä, jotka eivät ole enää puhuttuja kieliä ja joita harvat osaavat. Vanha testamentti on kirjoitettu alun perin hepreaksi ja arameaksi ja Uusi testamentti kreikaksi. Vastauksessa voi kuvata myös muita Raamatun ymmärtämiseen liittyviä ongelmia, jotka liittyvät Raamatun alkutekstiin ja joita ratkotaan Raamattua käännettäessä. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi Raamatun tekstien erilaiset versiot ja tekstien heijastelema vieras kulttuuri. Raamatun kääntäjät joutuvat toisinaan tulkitsemaan, mikä versio Raamatun tekstiä on luotettavin ja miten tekstin sanoma välitetään kohdekielellä. (2 p.)

3. b)

Raamatun kääntäminen on tarpeellista, koska useimmat kirkkokunnat käyttävät kansankielisiä Raamattuja. Raamatunkäännösten käyttöä voi pohtia muun muassa opin ja etiikan, jumalanpalveluselämän, lähetystyön ja yksityisen hartaudentarjoituksen näkökulmasta. (4 p.)

Tehtävä 4

Vastauksessa kysytyt käsitteet liitetään hindulaisuuden (mokša), buddhalaisuuden (nirvana) ja monoteististen uskontojen (taivas) kuolemanjälkeiseen tilaan. Hyvä vastaus rakentuu näiden käsitteiden välisen vertailun pohjalta. Mokša on inhimillisen olemisen korkein muoto. Sen voi saavuttaa kolmea tietä käyttäen (tieto, teot ja antaumus). Hindulaisessa perinteessä tunnetaan myös nirvanan käsite, vaikka se onkin ensisijaisesti buddhalainen ilmiö. Samsara kuuluu kumpaankin perinteeseen. Nirvana on oman itsensä tyhjentämistä, se on absoluuttinen tila ja oman persoonan loppu. Tämän jälkeen ei ole mitään jälleensyntymää. Nirvana on tila, jossa kaikki haluaminen ja sen mukanaan tuomat ongelmat loppuvat. Nirvana on myös tila, jossa ihminen valaistuu. Toisin kuin mokša ja taivas, nirvana on saavutettavissa jo ihmisen eläessä. Mokšassa on kysymys ensisijaisesti tietoisesta tilasta, jossa ihminen yhtyy maailmansieluun, josta kaikki on lähtöisin, kun taas nirvanassa tapahtuu oman persoonan katoaminen. Taivas on monoteististen uskontojen tuonpuoleinen paikka. Korostuneimmin taivas esiintyy islamissa ja kristinuskossa. Taivas on ruumiillinen tila, jossa ihminen kohtaa Jumalan.

Tehtävä 5

Vastauksessa tulee esitellä lyhyesti jokin Suomessa toimiva kirkkokunta (esim. Suomen evankelis-luterilainen kirkko), kristillinen järjestö (esim. Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys) ja herätysliike (esim. rukoilevaisuus). Esittelyssä voi mainita joitakin seuraavista piirteistä: historiallinen tausta, jäsenistö, yleiset toimintamuodot, keskeiset korostukset ja yhteiskunnallinen merkitys.

Tehtävä 6

Vastauksessa sekä laki että moraalit on määritelty selkeästi. Lait ovat ihmisten laatimia sopimuksia, joiden tehtävänä on määrittellä rajat ihmisten toiminnalle yhteiskunnassa. Ne myös säätelevät, miten asiat yhteiskunnassa tulee ratkaista. Laki on periaatteessa kaikille sama. Laiden taustalla on yleinen moraalitaju, mutta lait voivat myös poiketa siitä (esim. rotusorto). Lait ovat luonteeltaan muuttuvia. Pelkkä lain noudattaminen ei tee välttämättä ihmisestä moraalisesti hyvää.

Moraali on yhteisön ja/tai yksilön käsitys oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta. Moraalinen toimija voi yksittäisen ihmisen lisäksi olla esim. liikeyritys tai muu yhteisö. Kasvatuksella, koulutuksella ja ympäristöllä, myös uskonnollisella vakaumuksella, on vaikutusta yksilön moraalisiin.

Kristillinen etiikka nousee luomistyön ja ilmoituksen pohjalta. Ei ole olemassa yhtä yhtenäistä näkemystä kristillisestä etiikasta, koska eri kristilliset kirkot ja suuntaukset tulkitsevat Raamattua eri tavoin ja nojautuvat eri traditioihin. Yhteisiä lähtökohtia ovat kuitenkin kultainen sääntö, rakkauden kaksoiskäsky ja kymmenen käskyä. Näiden erilaiset tulkinnat ja kysymys Raamatun moraalista velvoittavuudesta vaikuttavat myös näkemyksiin lain ja moraalien välisestä suhteesta.

Hyvässä vastauksessa keskitytään lain ja moraalien välisiin kysymyksiin kristillisen etiikan näkökulmasta. Ingressissä annettujen esimerkkien avulla voi pohtia kysymyksiä: Oikeuttaako päämäärä (esim. arktisten alueiden suojeleminen) laittoman teon? Oikeuttaako uskonnollinen vakaumus lain noudattamatta jättämisen? Milloin lain säännöistä poikkeaminen on sallittua moraalilla perusteilla? Kenelle suodaan erityisoikeuksia moraalisten perusteiden? Vastauksessa voi myös pohtia muita vastaavanlaisia lain ja moraalien välisiä ongelmakysymyksiä, kuten kysymystä eutanasiasta tai samana sukupuolta olevien adoptio-oikeudesta.

Tehtävä 7

Vastauksessa rippi on määritelty joko armonvälineeksi (luterilainen käsitys) tai sakramentiksi (katolinen ja ortodoksinen käsitys). Ripissä pappi vastaanottaa synnintunnustuksen ja antaa synninpäästön, joka voi sisältää hyvitystekeja (katolinen rippi). Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on käytössä myös niin kutsuttu maallikkorippi, joka on erityisen vahva joissakin herätysliikkeissä, erityisesti vanhoillislestadiolaisuudessa.

Vastauksen voi rakentaa pelkästään yhden kirkkokunnan, esimerkiksi luterilaisen kirkon rippikäsityksen pohjalta. Toinen mahdollisuus on käsitellä aihetta laajemmin useamman kirkkokunnan käsitysten pohjalta.

Vastauksen ytimessä tulee olla kirkkolain pykälä, joka liittyy ripin vastaanottajan ehdottomaan vaitiolovelvollisuuteen ja siihen liittyvien mahdollisten ongelmien tarkasteluun. Tällaisia ovat ripissä mahdollisesti tunnustettavat rikokset (esim. murhat, tapot, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö) ja ripittäytyjän asiallinen ohjaus viranomaisten puoleen. Vastauksessa on syytä problematisoida vaitiolovelvollisuus nimenomaan tilanteissa, joissa on kysymys raskaista rikoksista, joista rikoslaki säättää muun muassa: rikoksen salaaminen on rikokseen osallistumista, ja rikoksen peitteleminen ja rikoksen tehneen suojeleminen on rangaistava teko.

Toisaalta rippi tai sielunhoidollinen keskustelu voi olla ainoa paikka, jossa ihminen voi puhua mieltään ja omaatuntoaan painavista asioista. Raskauttavista asioista keskusteleminen voi olla hyvinkin kuormittavaa ripin vastaanottajalle.

Tehtävä 8

Myytti on yliluonnollisia elementtejä sisältävä kertomus, joka vastaa ihmisten perimmäisiin kysymyksiin (esim. jumalat, ihmiskunnan historia, kärsimys ja kuolema). Myytit eivät ole välttämättä historiallisesti tosia. Monet myytit sisältävät uskonnollisen sanoman. Niitä voi pitää pyhinä kertomuksina ja koota tekstikokoelmiksi. Babylonin torni -kertomusta analysoitaessa tulee ottaa huomioon ainakin seuraavia näkökulmia: kertomus on osa juutalaisia ja kristillisiä pyhiä kirjoituksia ja Vanhan testamentin alkukertomuksia; kertomus selittää esimerkiksi, miksi ihmiset puhuvat eri kieliä ja miksi he asuvat eri puolilla maailmaa; kertomuksen yliluonnollisia piirteitä ovat Jumala (Herra) ja taivaaseen asti ulottuva torni.

Tehtävä +9

Vastauksessa sota on ymmärretty aseelliseksi konfliktiksi, jota käydään järjestäytyneiden yhteisöjen välillä. Kansainvälisen oikeuden mukaan sotaa voivat käydä vain itsenäiset valtiot tai sodankävijöiksi tunnustetut kapinalliset. Sodat ovat usein poliittisia. Nykyisin sodankäyntiä säätelevät kansainväliset sopimukset ja kansainvälinen humanitaarinen tapaoikeus. Hyvässä vastauksessa tulee pohtia sodan oikeutusta vähintään kolmen maailmanuskonnon opissa ja etiikassa. Vastauksessa sodan oikeutusta voi tarkastella niin historialliselta kuin nykypäivänkin kannalta.

Mahdollisia näkökulmia ovat:

- väkivallan oikeutus
- pyhän sodan (uskonsodan) teoria
- oikeutetun sodan teoria
- pasifismi
- oikeutetun puolustamisen periaate
- ihmiskäsitys
- sotilaskoulutus
- oikeutetut sodankäyntimenetelmät

Tehtävä +10

Vastauksessa ruumiillisuutta pohditaan kolmessa pyydettyssä kontekstissa: kristinopissa, liturgiassa ja uskonnonharjoituksessa. Lisäksi edellytetään perusteltuja viittauksia annettuun kuvamateriaaliin.

Kristillisessä opissa ruumiillisuus on vahvasti esillä mm. seuraavissa opeissa:

- kristologia: inkarnaatio, ristinkuolema, ruumiillinen ylösnousemus
- sakramenttioppi: ehtoollinen (asetussanat, syöminen, juominen), kaste (peseminen), sairaanhoito (katol./ort.)
- jumalakäsitys: inkarnaatio, maskuliinisuus/feminiinisyys, ruumiittomuus
- ihmiskäsitys: ruumis Pyhän Hengen temppeli
- kirkko-oppi: seurakunta Kristuksen ruumis
- pelastuskäsitys: syntiinlankeemus, ylösnousemus, paratiisi, taivas, helvetti (ruumiillisia tiloja)
- Raamattu: Jeesuksen ja Paavalin opetukset

Liturgiassa ruumiillisuus ilmenee monin tavoin: luterilaisessa liturgiassa esim. sakramentit, uskontunnustus; katolisessa liturgiassa edellä mainittujen lisäksi esim. synnintunnustus (mea culpa -rintaanlyönnit), rauhan tervehdykset ja polvistuminen.

Uskonnonharjoituksessa ruumiillisuus ilmenee mm. seuraavissa konteksteissa: ruumiillinen hautaus, rukouselämän eri muodot, paasto, askeesi, kristillisen mystiikan perinne, vapautuksen teologia, diakoniatyö, ihmeet, parannustoiminta, kärsimys, köyhyys, selibaatti/avioliitto.